

ВОНИ БУДИЛИ ДУМКУ І ЧУТТЯ

(З історії «Просвіти»)

Осередок "Просвіти" в Березному був заснований в 1926 році. Його створення обумовлювалося спротивом українського населення містечка натиску колонізації, який дедалі посилювався. В державних установах на той час дозволялося розмовляти лише польською мовою. За вживання ж української мови з "винних" стягувався штраф у розмірі 30 тисяч злотих або ж вони підлягали арешту строком до 6 місяців.

Духовним натхненником осередку став отець Миколай Бухович, священник Української Автокефальної Православної Церкви. Це була високоосвічена, інтелігентна людина, справжній патріот України. Родом він з Волині, з священничої сім'ї. Спочатку працював учителем десь біля Луцька, створив з сільських хлопців та дівчат прекрасний хор, з яким виступав у багатьох містах і селах України. Згодом змушений був залишити цю роботу, очевидно, не з власної волі.

По прибутті в Березне Микола Павлович Бухович був призначений настоятелем Різдво-Богородичного храму. Життя священника Української Автокефальної Православної Церкви на той час було нелегким, але він не шукав ласки в польській владі, всі сили, енергію віддавав просвітницькій роботі. Не зломил його і печальна драма особистого життя - в молоді роки трагічно загинула дружина, залишивши трьох малих дітей, яких він сам і виховував, був для них і батьком, і матір'ю, і вчителем. Через любов до своїх дочок відмовився від вищого духовного сану, який йому свого часу пропонували, бо для цього потрібно було залишити сім'ю, постригтися в монахи.

Отець Бухович зібрав хорошу бібліотеку духовної і світської літератури, дозволив користуватися книгами усім бажаючим. Мав гарно укладені словники, медичні посібники. На окремому столику лежав альбом з фотографіями, портретами Тараса Шевченка, Лесі Українки, Володимира Винниченка, Михайла Грушевського, інших видатних діячів української літератури. Цікавився отець Бухович астрономією, охоче розповідав березнівчанам про Чумацький Шлях, Сонячну систему, її планети. Займався і садоводством, вмів професійно прищепити дерево.

Викладаючи в українській школі Закон Божий, отець Миколай давав учням знання з історії, роздавав їм книжки українською мовою, навчав колядок. Богослужіння настоятель Різдво-Богородичного храму проводив, звісно ж, українською мовою. Для хору осередку "Просвіти" отець Бухович охоче перекладав на ноти твори відомих українських композиторів, українські народні пісні. До речі, активними учасниками хору були його дочки Касинія і Валентина, а керували хором спочатку дяк Дячук, а потім дяк Коцик.

За пропаганду української мови, національних звичаїв Микола Бухович в середині 30-их років був висланий за межі Березнівського району, але завдяки неухабним піклуванням прихожан в 1939 році повертається до своєї парафії. Але ще не раз мав неприємності за свою любов до України вже від нової влади.

За німців отець Бухович на короткий час став директором української середньої школи, відкритої на вимогу батьків, однак в 73 роки йому вже важко було поєднувати парафіяльні справи і педагогічні обов'язки, тому залишив школу. А через рік, вглибившись в зміст навчання, німці закрили її.

Помер М. П. Бухович в грудні 1945 року.

Очоловав осередок "Просвіти" Яків Шнайдер, у минулому вояк армії Симона Петлюри. Родом він з бідняцької селянської сім'ї, в 2 роки залишився без батька. Тому закінчив лише двокласну початкову школу, а далі вчився самотужки. В 1923 році був мобілізований до війська польського,

закінчив школу сержантів, після чого йому було присвоєно звання капрала. Повернувшись з війська, заробляв на життя мулярством. Сім'ю мав велику - п'ятеро дітей. Але для "Просвіти" не шкодував ні сил, ні енергії. Яків Шнайдер брав активну участь в організації читальні в хаті Баранчуків. Тут просвітяни не тільки читали і обговорювали книжки, а й збирались на репетиції хору, драматичного гуртка. Яків теж співав у хорі, знав дуже багато українських пісень. З приходом у Березне Радянської армії був мобілізований, загинув 22 липня 1944 року на Ленінградському фронті.

Серед активістів "Просвіти" були дочки отця Буховича Касинія і Валентина. Вони обидві стали вчительками, вели серед березнівчан цілеспрямовану просвітницьку роботу, натхненно працювали в драматичному гуртку. Ще навчаючись у гімназії, Касинія Миколаївна відвідувала танцювальний гурток, яким керував відомий хореограф В. Авраменко, отож використала згодом набуті знання і керувала танцювальним гуртком в Березнівській семирічній школі.

До активу осередку входили також Кирило Римар, Ромак Мотруніч, Яків Пастушок, Микола Іванюк, Антон Пастушок Мотруна Іванюк, Надія Шнайдер, Улита Мотруніч, МИКОЛА Сметанюк, Христина Пастушок, Володимир Ількевич та багато інших березнівчан. Просвітяни урочисто відзначали Шевченківські свята, Різдво, Новий рік, Великдень, готуючи спеціальні культурницькі програми. З концертами, виставам виступали не тільки в клубі "Огніво", а й в багатьох селах.

В страшному для України 1933 році члени осередку, а їх було більше 70, з неабияким завзяттям взялися організувати допомогу для голодуючих східних областях. Вони сформували валку з кількох підвід із зерном, проте їх не пропустили через кордон.

В 1939 році, незадовго до початку Другої світової війни, поляки розігнали "Просвіту". Отець Бухович, Кирило Римар, Грицько Семенюк, Олександр Черниж потрапили навіть на деякий час у концентраційний табір Береза Картузька.

Чимало учасників "Просвіти" зазнало переслідувань і в більшовиків, багато з них опинилось у сталінських таборів деякі загинули.

Діяльність осередку "Просвіти" в Березному потребує ґрунтовних досліджень. Тому запрошуємо до співпраці колишніх просвітян, їх друзів, родичів, знайомих. Їх допомога сприятиме всебічному вивченню подвижницької праці активістів, і у важких умовах польської окупації пробуджували в людей дух національної свідомості, не втомлювались нагадувати українцям про те, хто вони, "чиїх батьків діти".

Н.ТРОХЛЮК,
директор районного краєзнавчого музею

